ԻԶ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1856 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՎԱՐ 1879

ՄԵԾՄՈՒԱՑԸ ՀԱՎԱՏԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԹԵՐԹԸ 1 ՂՐՇ. ԹՈՒՂԹ

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

(Տար. և վերջ տես Թիւ 1855)

Հեռատես և հասուն գրչուխներ մինչդեռ կ՚ընդունին մէկ կողմէ որ Հայութիւնը Եւրոպայի գանգատներուն առջև կարեւորութիւն ստացաւ, միջազգային դաշնաց մէջ անուն մը, տեղ մը շահեցաւ, եթէ կողման միւս կողմէ որ ինչպէս պատերազմի նոյնպէս ներկայ զինադադարի միջոցին՝ սաստիկ տառապեցան ու կ՚տառապին Հայք. տակաւին այս համոզումն ունին որ օտար օգնութեան վըրայ յոյս դնելու, դաշնագիրներու հաւատ ընծայելու տեղ, պէտք է ազգային բոլոր բարոյական մտաւորական և մանաւանդ նիւթական ոյժերու վրայ կռթնիլ և ազգն այս փոթորկալի և քայքայուն վիճակէն առաջնորդել դէպ ի վերաշինութիւն.

Ծանր ու դժուարին գործ է այս իրաւ, բայց մեռելական հանդարտութիւնն և յուսահատական խաղաղութիւնն աւելի կորստական ազգային գոյութեան դէմ քան թէ տառապանք ու թշուառութիւններ, որ կ՚շարժեն, կ՚գրգռեն սիրտ ու միտք և այս դառն կացութենէն ելնելու համար աւելի աշխոյժ ու յարատեւ միջոցներ ի գործ դնելու կ՚գրգռեն.

Եւ արդարև Տաճկի Հայաստանի ամեն խորշերէն աղաղակներ, բողոքներ կ՚լսուին, ու տեսակ տեսակ ցաւոց որ տգիտութենէ, անկարողութենէ ու անապահովութենէ յառաջ կ՚գան դարման կ՚պահանջեն և վերակենդանութեան փափաք կ՚յայտնեն. Այս փափաքը նոյն իսկ երեւութական խաղաղութիւն ու հանգիստ վայելող ռուսաբնակ ազգայնոց մէջ ալ կայ անշուշտ. տակաւին զայն արտայայտելու ազատութենէ զուրկ՝ գէթ բոլորովին տրամադիր կերեւին անուղղակի կերպով ձայնակցիլ ու աջակցիլ մեզ և հեռահայեաց քաղաքականութեամբ յորդորել մեզ որ կարելի եղածին չափ օգուտ քաղենք պարագաներէն և այն առաւելութիւններէն որ միջազգային դաշնագրութիւնները մեզի քիչ շատ կ՚ընծայեն.

Այս աղաղակներուն ու յորդորներուն նոյնպէս դառն փորձառութենէ յառաջ եկած համոզման առջև անտարբեր և անզգայ չմնացին այն ազգայինք, որ իրենց դիրքով և ազատութեամբ կարող էին գործել ու նոր զարկ մը տալ ազգային յառաջդիմութեան, քանի որ ինքնօրինութեան հասնելու յոյսերն թերեւս կանխահաս էին և պատրանք միայն. Այս ազգայնոց մէջ բնականաբար առաջին կարգը պիտի բռնէին անխտիր ամեն Պոլսաբնակ Հայք, որոց մէջ նոր եռանդ ու խանդ մը սկսաւ արթննալ այս տարւոյն ընթացքին մէջ, ազգային վերաշինութեան տարերքը վերակազմելու, արդէն ազգօգուտ ուղղութեամբ կազմուած մէկ քանի նոր ընկերութեանց նիւթական և բարոյական ոյժ տալու, որպէս զի իրենց նպատակին աւելի դիւրաւ հասնին, և այլեւայլ խորհուրդներ երկնելու, Հայրենեաց շահուն համար երկար տարիներէ ի վեր առաջին անգամն էր որ Հայք աչք կը դարձնէին Հայաստանի, առաջին անգամն էր որ կզգային թէ առանց անոր Հայութիւն չկայ, թէև թշուառ, աւերակ, հալածուած, մասամբ կործանուած ու զոհ գացած Հայաստանն մ՚ունէին իրենց աչաց առջև. Փափաքելի է որ այս ընդհանուր ճգունքն, այս ազգօգուտ խորհուրդներն կիսկատար չմնային, ինչպէս որ առաջ մնացած են և մեր վրայ Եւրոպայի տածած անյարատեւութեան և քաղաքական ապիկարութեան կասկածները չյայտնուէին.

Պատերազմ մը՝ որ վեր ՚ի վայր շրջեց ամեն դիւանագիտական հաշիւներ, և ոմանց անկախութիւն, ոմանց թշուառութիւն ու ստրկութիւն բաշխեց, դաշնագրութիւններ՝ որ լռելեայն կ՚ընդունին թէ գիտութեամբ միայն խիղճով, նկրտող ազգերն իրենցմէ վեր են և կրնան որոշ նպատակի ու ազատութեան հասնիլ, տէրութիւն մը՝ որ կ՚խոստովանի իր տկարութիւնն, անանկութիւնն ու հիւանդութիւնը և սոսկ տէրութեանց ներհակ շահերու եւ ազգայնութեանց բուռն ճգանց ներքև ճնշուելով կ՚հեծի ու կ՚քայքայի, միջազգային օրէնքներ՝ որ կիսամեռ քաղաքական մարմնոյ մը վրայ չեն կրնար ներգործել և տրամադրուած բարենորոգումներն իրագնելու համար դիւանագիտական միջոցներն անզօր գտանուելով դարձ՝ ժողովրդոց վիճակին մէջ զգալի փոփոխութիւն մը դէպ ի լաւն չտեսնուելէ ի զատ՝ օրէ օր թշուառութեան ու անկման երևոյթներ յերեւան կ՚ելլեն, դէպքերու կոյր մղում մ՚որ տէրութիւններ ու ազգեր կ՚տանի իրենց անցեալ անհեռատեսութեան շնորհիւ պատրաստուած անդունդին, ահա ասոնք այնպիսի ծանր ու խոշոր իրողութիւններ են զոր միայն իր ապագային վրայ անվստահ եւ յուսահատ, և լոկ ազգային սնափառութիւնը գգուող անհիմն այլ փայլուն առաւելութիւններով գոհ եղող ժողովուրդ մը չէ կարող նշմարել.

Մենք կ՚համարձակինք ըսելու որ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդըն իր աչքը բացած կ՚տեսնէ, կ՚տեսնէ իր նախորդ դարերու և մինչև իսկ Արեւելեան խնդրոյն բորբոքած ժամանակը՝ ըրած ծանր սխալանքն, զոր նշանակել աւելորդ է, կ՚տեսնէ վերջապէս այն օրէնքն որով ազգերն նախ «բարոյական» եւ «մտաւորական» և ազգային յառաջ ու օգտակար հիմնարկութիւններով կ՚յառաջադիմեն և կ՚յուսանք որ իր բոլոր կարողութիւնն ամփոփելով, իր բոլոր հարուստ, հանճարեղ, գիտուն, արուեստագէտ զաւակներն ի հանդէս կոչելով պիտի ջանայ շահիլ այն անգին ժամանակներն որ ազգային սնոտի ու անշահ երկպառակութեամբ ու դժտութեամբ անցան, սահմանադրական անօգուտ կռիւներով լցան, վարչային ու դիւանական անգործադրելի խորհուրդներով փայլեցան, քաղաքագիտական ծուռ ուղղութեամբ վրիպեցան, ազգային իսկական շահուց անգիտակցութեամբ կորան, և նոր տարւոյն հետ նոր ազգային կեանք մ՚ըսկըսելով՝ կեանք մ՚որու համարըն ունի տալ եւրոպական ժողովրդոց և տէրութեանց, կը յուսանք որ պիտի յաջողի, որպէսզի չըլլի այն վիհին մէջ զոր պիտի բանան անշուշտ քաղաքական փոթորիկներն ու երկրաշարժներն, թերեւս մօտալուտ պարագայի մը մէջ . . .

ՄՇՈՅ ՀԱՆՐԱԳԻՐԸ

(Տար. Թիւ 1855)

Ա.

Սուտ կ՚զրպարտեն առաջին յօդուածովս, զՄամբրէ վարդապետն հակըռթայ ցոյց տալով, վանօրէից խորհրդոյ հրահանգին և Ազգ. որոշումներն չգործադրող, առանց հաստատելու թէ հրահանգին որ յօդուածի դէմ մեղանչած է, և ինչ պարագայի մէջ, և փոխանակ յառաջադիմութեան համար տրուած

Աշխի որ մէկ որոշումն չէ գործադրած ։

Բ.

Կ'ստեն ամբաստանող վարդապետք բսելով թէ «Մամբրէ սրբազանն վանքի ծախուց և եկամտից ցուցակներն իր ձանկերու մէջ կ'պահէ» զմիաբանութիւնն ալ հաշուոց մասին մթութեան մէջ պահելով ինքն իր ուզած կերպով զվանքին ծանրը պարտուց ենթարկեալ ցոյց կուտայ մեզ։ Ըստ օրինի՝ ծախուց և մտից տումարներն Ատենադպրի կամ գրագրի պատասխանատուութեան և հսկողութեան տակ լինելով՝ առաջին երկու երեք տարիները Ատենադպրի հսկողութեան յանձնուած էին վանական ամեն տումարները, սակայն անցեալ տարուընէ ցարդ ոմանց ինչ ինչ դիտողութեանց վրայ, թէ և ոչ իրաւամբ, վանական Արկղի մէջ կ'պահուին ծախուց և մտից տումարներն Ցնօրէն Ժողովոյ անմիջական հսկողութեան ներքև, սուտ է, միաբանութիւնս հաշուոց մասին մթութեան մէջ պահուած չէ, կ'մնա՞յ Կարապետ վարդապետն որ անդամ էր 1877 թուոյն Ցնօրէն Ժողովոյ (որուն մէջ ինքն ալ կար) ամեն ամիս ընդհ. Ժողովոյն իր ելքն ու մուտքը ներկայացնելու անսովոր դրութիւնն ի գործ կ'դնէր և ամեն ամիս տումարներն ընդհ. Ժողովին վաւերացընել կուտար, պատերազմի բերած ժամանակին, վանքիս անհրաժեշտ ծախքերն պարտքով գոցելու հարկն այդ ամբաստանողք ալ մեզ հետ չե՞ն զգացած, ոչ արդէն ի Պատրիարքարանն ուղղեալ իրենց բողոքագրութիւնն կրող նամակն ալ կ'ստէ զիրենք, այն ատեն կ'գրէին թէ 80 հազար դրուշ պարտքով հազիւ վանքս իր տարեկան ծախքերն կ'գոցէ և հիմայ հաշուոյ մասին մթութեան մէջ են, և վանքիս պարտքի տակ բլլալն միայն Մամբրէ սրբազանի յափշտակութենէն կը հասկնան եղեր, ինչ աստիճանի կեղծաւորութիւն . . .

Գ.

Կ'ստեն ամբաստանողք, Մամբրէ սրբազանն ընկերութիւն մը չունի վանքիս մէջ, և զայն ստուարացնելու միօք ձեռնադրութիւն բրած չէ, Ն. Սրբազնութիւնն վանքիս մէջ միայն երեք վարդապետ և սարկաւագ մի ձեռնադրած է և զայնս ալ միաբանութեանս խնդրանօք և հանրագրութեամբ՝ ձեռնադրեալներէն երկուքին համար իրենց մասնաւոր ճիգն և թախանձանքն Ներսէսի թէ կարապետ վարդապետն մնացած է, ահա իր խնդրագրոյն ճիշտ պատճէնն ներփակեալ կը գրկեմք. որպէս զի չնորհ բերէք ցոյց տալով իրեն՝ ստութիւնն յանդիմանել. ձեռնադրուածներն ալ ամբաստանագրերին բռածին նման անարժան և ռինկքոր և ստորին վիճակէ յայդ աստիճան բարձրացած մարդիկներ չեն իրենց նման, այլ դպրոցներէ ելած և Ազգ. Մանկտւոյն դաստիարակութեան փափուկ պաշտօններէն կոչուած մարդիկներ, որոցմէ մէկն ալ միաբանութեանս գաղտնի և օրինաւոր քուէարկութեամբ (որոց և ամբաստանողք ևս մասնակցած են), երկու անգամ Ցնօրէն Ժողովոյ անդամ ընտրուած և վանօրէից խորհրդէն ալ առաջին անգամ ընտրութիւնն վաւերացուած է.

Դ.

Ամբաստանողք կ'ստեն, վասըն զի ինչպէս կրնայ Մամբրէ սրբազանն վանուցս գանձն իւրացնել, քանի որ եկեղեցական զարդերն տումարու և հաշուով լուսարարաց հսկողութեան և պատասխանատուութեան յանձնուած է, և դրամական Արկղն ալ երեք բանալիով Ցնօրէն Ժողովոյ անմիջական հսկողութեան և պատասխանատուութեան տակ։

Ե.

Ամբաստանողք անպատկառաբար յառաջ կ'երթոն իրենց ստութեան մէջ ամբաստանութեան 5րդ յօդուածովն, որպէս թէ վանքն ոչ հաշիւ ունի և ոչ վաւերացեալ տումար, որ դարախոհ վարչութեանց ուշադրութեան կ'յանձնեմք Մամբրէ սրբազանի վանահայրութեան ընտրութենէն 1877 թըւոյ վանուցս հաշուետումարներն այդէ անցունել և ստորագրել թէ այդ ամբաստանողաց ստորագրութիւնն ալ կը կրե՞ն թէ ոչ, և ըստ այնմ դատել դոցա ստութիւնն, անկէ ատդին ալ այս խառնաշփոթ ժամանակին մէջ ունի վանքս դարձեալ իր սովորական տումարներն և զորս վանական ընդհանուր Ժողովէն վաւերացնելով պատկառելի վարչութեանց պիտի ղրկէ.

Զ.

Սուտ են ամբաստանողք, վանուցս մէջ սեղանատուն ալ կայ, սեղան ալ միայն իրենց նման սեղանատան օրէնք չը յարգողներու և ուրիշ քանի մը պատճառներու երեսէն երբեմն խափանուած և երբեմն հաստատուած է սեղան, թող չմռանան սեղանէն չորունակ յետ միաբանին, սեղանի վրայ հայհոյութեամբ կատաղաբար մէկ մէկու օձիքէ կախուելնին, թանապուր մսխանաց վրայ լեցնելնին ևլն վանուցս մէջ ժամանակիս ներկուն չափ կայ 30 աշակերտէ բաղկացեալ ժառանգաւորաց բարեկարգ դպրոց մը ևս, զոր կործանելու համար իրենց կիրքն յառաջ տանելու նպատակաւ զանազան անկարգ միջոցներ ձեռք առին և աշակերտներն յապստամբութիւն և յանհնազանդութիւն քաջալերեցին, որոց մանրամասն պարագաներն քննութեան ժամանակ կ'յայտնուին։

Շարունակելի

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

Գահիրէի մէջ փետր. 6/18ին Նուպար բաշայի և գանձուց պաշտօնեայ Պ. Ռիվըրսի դէմ եղած թշնամական ցոյցին մանրամասնութիւններն հասնիլ կըսկըսին, որք հետևեալ կերպիւ կ'պատմեն սոյն անկարգութեան չարժառիթն ու պարագաները։

Նոյն օրը Նուպար բաշա և Պ. Ռիվըրս իրենց պաշտօնատունէն ետ դառնալու պահուն, բանակի ծառայութենէն արձակուած ըստ ոմանց 200ի, և ըստ այլոց 400ի չափ թիւրք և Չէրքէզ սպայներ, որոնք 18 ամսական առնելիք ունին եղեր, ճանբան սպասելով ասոնց կառքին վրայ կ'յարձակին, եւ առնելիքնին պահանջելով կըստիպեն որ նորէն պաշտօնատունը դառնան։

Նուպար բաշայի կառապանը դէմ կենալ փորձելով, գլխէն կ'վիրաւորի, և երկու պաշտօնեայք ալ կստիպուին նորէն գանձուց պաշտօնատունը դառնալ, զոր ապերասան սպայները պաշարելով՝ առնելիքնին կ'պահանջեն։

Կըսուի թէ սպայք Նուպար բաշայի անձին վրայ ալ յարձակելով զգեստները պատռած են և գլխուն ալ գաւազանով վիրաւորեր են։

Խտիւն իմանալով ժամ մը ետքը հոն կ'հասնի, հետն ունենալով Անգղիոյ, Գաղղիոյ եւ Իտալիոյ հիւպատոսներն, նախարարներն, բարձրաստիճան պաշտօնավարներն և խել մ'ալ զօրք։

Խտիւը իրեն արժանի եղած մեծարանքովն ընդունուելով ամբոխէն, պաշտպանն կ'ըլլէ վերջ կեցող սպայից ծանուցանելով՝ թէ առնելիքնին պիտի վճարուի, բայց երբ կուզէ մեկնիլ՝ ամբոխը դէմ կ'կենայ։

Այն ատեն խումբ մը զօրք պալատին կողմէն պաշտօնատուն բերելով ամբոխը ցրուել կ'փորձեն, իսկ ասոնք զէնք և սուր հանելով, զօրքերն ալ սուին գործածելու կը հարկադրուին, և կրակ ընելով վրանին ամբոխը շուտ մը կ'ցրուեն, և բազմաթիւ անձինք կը ձերբակալուին. Խտիւին արարողապետն ալ ձեռքէն կ'վիրաւորուի։

Խտիւը միջէն հեռանալ Ապտինի պալատը կ'դառնայ, ուր կ'գտնուէին հիւպատոսներն և նախարարք։ Հոն պաշտօնէից ատենիս կարգի ժողով մը գումարելով, Խտիւը կ'յայտարարէ թէ «ինքը չկրնար երկրին ներքին բարեկարգութեան պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնուլ, մինչև որ պաշտօնէից նախագահութիւնը ինքը և կամ ուղղակի իրմէն ընտրուած մէկը վարելու չըլլայ. իսկ քանի որ Նուպար բաշա պաշտօնէութեան գահերէց մնայ, ինքը անկարգութեանց պատասխանատուութենէն ազատ կ'համարիմ զիս, կ'ըսէ։»

Խտիւը, որ ինքն ընտրած էր Նուպար բաշան իբրև պաշտօնէից նախագահ, իրեն նկատմամբ այսպիսի լեզու մը գործածելը կ'նշանակէր թէ՝ այլ ևս ինքը Նուպար բաշայի վրայ վստահութիւն չունի, ուստի հարկ կըլլայ Նուպար բաշային որ անմիջապէս իր հրաժարական տայ, որն որ իսկոյն Խտիւէն կընդունուի։

Նուպար բաշայի պաշտօնակիցներէն անգղիացի Պ. Ռիվըրս և գաղղիացի Պ. Պլինիէր հոն կ'յայտարարեն թէ՝ իրենք ալ առանց Նուպար բաշայի չկրնալով պաշտօնին շարունակել, իրենք ևս հրաժարական տալու կ'պարտաւորին, իսկ Խտիւը կը պնդէ և կ'թախանձէ որ ասոնք չհրաժարելով շարունակեն պաշտօննին։

Իրօք ալ Պ. Ռիվըրսի և Պ. Պլինիէրի մինչև ցարդ հրաժարման սնէ լուր մը հասած չըլլալով, իրաւունք ունիմք հաւատալու թէ ասոնք յանձնառու եղեր են շարունակել պաշտօննին, և Պ. Ռիվըրսի անձին դէմ եղած յարձակման ու նախատանաց ալ փոխարինական հատուցումն տրուեր է. Խտիւին որդին Հասան բաշա իշխանը անձամբ Պ. Ռիվըրսի երթալով և Խտիւին կողմանէ ցաւակցութիւն յայտնելով իրեն, փետր. 18ին պատահած անհաճոյ դէպքին համար։

Առ այժմ գործն այս կերպիւ յանգած կերևի ալ նէ, տակաւին Գաղղիոյ և Անգղիոյ կառավարութիւններն ի՞նչ ընթացք բռնել որոշած են, պիտի թըլլա՞ն որ պաշտօնէից նախագահութիւնը Խտիւին անձէն կամ կամքէն կախումն ունենայ, և կամ թէ ատոր փոխարէն Գաղղիա և Անգղիա ուրիշ երաշխաւորութիւն պիտի չուզե՞ն մի,

տանք դեռ կատարելապէս մու. թի մէջ մնացած խնդիրներ ըլլալով, մինչև որ անոնք պարզուելով չլուծուին, չկրնար քսել թէ Եգիպտոսի այս նոր ծագած խնդիրը վերջնական կերպիւ կարգադրուած է.

—Ռումանիոյ կառավարու. թիւնը Արսպ-Թապիանն պար. պեր էր այն պայմանաւ որ Ռուսիա ինքն ալ չգրաւէ զայն, մինչեւ որ մեծ տէրութիւնք իրենց որոշումը տան այդ մասին։ Իսկ ռուսէն զօրաց յիշեալ ամրոցը պարպելէն անմիջապէս ետքը ռուսական զօրքերն ներս մտնելով զայն գրաւելնուն վըրայ, Ռումանիոյ կառավարութիւնը խստիւ բողոքեր է Ռուսաց այս արարքին դէմ.

—Եգիպտոսէն եկած լուրերը կ'ծանուցանեն թէ՝ այժմ յիշեալ գաւառին մէջ 12.000 օսմ. զօրք կայ, որք Եանեայի, Արթայի և Բրեվեզայի մէջ բաժ. նուած կ'կենան։ Ասոնցմէ զատ նաև 6 անկանոն զօրքեր ալ կան։

—Դաճիրէի թերթ մը կը պատմէ թէ, վերին Եգիպտոսի կողմերը ուղեւորութեան ելնող անգլիացի ճանապարհորդ մը Նեղոս գետը մտնելով լուացուելու անխոհեմութիւնը գործելով, կոկորդիլոսէ մը գիշատուեր է. Խեղճ մարդուն կինը յուսահատ Գաճիրէ դարձեր է.

—Տիղւոյս թերթերէն մէկուն մէջ հրատարակեալ ազդ. մը կ'ծանուցանէ թէ՝ յոյն գիտնական մը վերջապէս յաջողեր է ինքնաշարժ մեքենայ մը հընարել, որ ինքնիրեն կ'շարժի եղեր առանց հրոյ և շոգիի. Այժմ յիշեալ մեքենայն Բերայ Մրոնէքի դէմն է, ուր կիր. գշ. եշ. շբ. օրերը ժամը 9էն մինչև 11 հասարակաց այցելուներ կընդունի 1 ֆր. մուտքով. որ կերթան եղեր յիշեալ զարմանալի մեքենան անձամբ տեսնելու.

—Մոսերս Մանչէսթըրի մէջ ամուրի անգլիացի մը կ'մեռնի, որ շատ հարուստ է եղեր, սա իր կտակին մէջ ամբողջ հարըստութիւնը կ'բաժնէ 30 կանանց, որոնք իր ողջութեանը բացար. ձակապէս մերժեր էին յիշեալ մարդուն հետ ամուսնանալու առաջարկութիւնը. «Իմ այս առաջարկութիւնս մերժելովնին, ըսէ կտակարար մարդը, սոյն կանայք պատճառ եղան որ ես ազրջանիկ և ուրախ զուարթ կեանք մ'անցնեմ. ուստի առաջ. ձնին հոգերէ ազատ, ուստի և անմիջապէս պարտաւորութիւն այս կիներուն իմ ընդհանուր և անեղե. րական ժառանգորդներս կը. անեմ.»

Ասոր ալ նըսեն անգղիական արտ. կըցրանութիւն.

—Վալի կ'հաւաստէ թէ. առջի օրը շոգենաւ մը . . . կան զօրք Պուրկազէն Ոտէսա վերադարձեր է, և թէ ուրիշ 10–12 շոգենաւ ևս պատրաստուեր է գալ Ռումէլիի զօրաց մէկ մասը Ռուսաստան փոխադրելու.

Արդէն Թօթլէպէն զօրապետն ալ մէկ երկու օրէն Շիպ. քա պիտի փոխադրէ եղեր իր բանակի կեդրոնը.

—Մայրաքաղաքիս անգղ. դեսպան Սըր Լէյարտի համար՝ եւրոպական թերթերը կըսեն թէ՝ Լորտերու խորհրդարանին անդամ ըլլալու կոչուած ըլլալով. մէկ մ'ալ հոս պիտի չվերադառնայ. այլ իրեն տեղ Պէրլինի անգղ. դեսպան Լորտ Օտօ Ըըսէլ Պօլսոյ դեսպան պիտի անուանուի։ Ոմանք ալ Արեւելեան Ռումէլիի եւրոպ. յանձնաժողովոյ անգղ. առաջին քօմիսէր Սըր Տրումմընտ Ուօլֆի համար կըսեն թէ Սըր Լէյարտի պիտի յաջորդէ.

—Նմանապէս Բարիզի մէջ ալ կ'խօսուի եղեր թէ՝ Պ. Ֆուրնիէ Լոնտրայի կամ Վիէննայի դեսպան ըլլալու սահմանուած ըլլալով. անոր տեղ Աթէնքի դեսպան Պ.Թիսօ Կ.Պօլսոյ գաղղ. դեսպան պիտի ըլլայ եղեր.

—Էտիրնէի յունաց մետրապօլիտն դէմ յարձակող պուլկարներէն 6ը պատերազմ. ատեանի մ'առաջը դատաստանի քաշուեր են, խոստովանելով թէ իրենք եղեր են յարձակողները. իսկ միւս ձերբակալեալ 20ի չափ պուլկարներն հետևեալ օրը ազատ թողուեր են, առաւ. գուելով թէ՝ անոնք խառնակութեան մէջ մասնակցութիւն չունենալով. միայն հանդիսատես կ'գտնուին եղեր հոն.

—Հերսէք և Պօսնա Աւստրիացւոց ձեռքն անցնելէն 'ի վեր, անոնք սկսեր են երկրին անտառները. որքան երակ դարձեր են. վերահասութեամբ ևս հանքերը բանեցնելու. Կըսեն թէ Պօսնայի մէջ առատ երկաթի և կապարի հանքեր կան, որք բացուած բայց գրեթէ երեսի վրայ թողուած են եղեր, մինակ տարին 100.000 կենդի. նարէն աւելի երկաթ չեն կըրնար եղեր հանել. փոխադրութեան միջոցներ չկենալուն համար. իսկ այժմ Աւստրիացիք մեծ ջանք մը պիտի տան այդ հանքահանութեանց.

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Լոնտրա 1 մարտ

Թայմզ կըսէ թէ՝ Եգիպտոսի խնդրոյն նկատմամբ Անգղիա և Գաղղիա համաձայններ են. Եգիպտոսի նոր դրութեան կառավարութեան ընթացքին համար Նուպար բաշայի գոյութիւնը հարկաւոր ըլլալով. Գաղղիա և Անգղիա պիտի պահանջեն Խտիվէն որ Նուպար բաշան նորէն նախարարաց գահերէցութեան պաշտօնին մէջ վերահաստատէ.

Զուլուներու պատերազմին համար անգղ. կառավարութեան պահանջած ծախուց վարկը խորհրդարանէն մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ.

Կալկաթա 1.—Կ'կարծուի թէ Եագուպ խան իր Հաճանեալ հօրը տեղը պիտի անցնի, և պատերազմը պիտի շարունակէ.

Բէչթա 1 մարտ

Երկու խորհրդարանաց յանձնաժողովներն ալ որոշեցին Հերսէք և Պօսնայի զինուորական գըրաւմանը մասին բանակցութեան մտնելու.

Ս.Բէթերսպուրկ 1 մարտ

Աֆղանիստանի էմիր Շիր Ալի խանը մեռաւ.

Օտեսայի գերմանական հիւպատոսը, Պիզմարգ իշխանէն լսած յանդիմանութեանը վրայ ինքզինքն սպաննեց.

Արսպ-Թապեասին գրաւող ռուսական զօրքերն, ըստ Պերլինի դաշնագրութեան՝ ամրութիւններն քանդելով վար առնելու զբաղած են.

Ռումէլի գտնուող ռուսական զօրաց բանակակեդրոնը մարտ 7ին Շիպքա պիտի փոխադրուի.

Աթէնքեան 1.—Ժամանակը բոլորովին անհետացած է.

Բարիզ 28 փտր.

Քօմիւնի դատապարտեալց պարիժը մասամբ թեթեւցնելու համար պաշտօնէից ժողովոյ բերած առաջարկութիւնը՝ Ծերակուտի ժողովոյն մէջ՝ 86 ձայնի դէմ 163 քուէով ընդունուեցաւ.

[illegible]

Լոնտրա 2.—Օպզէրվըր թերթը կ'սէ թէ Գաղղիա և Անգղիա՝ Խըտիվէն Նուպար բաշայի նորէն նախարարաց գահերէցութեանը պաշտօնին մէջ վերահաստատուելուն վրայ պնդեն, այլ միայն անոնք կուզեն որ Խըտիվը իր խոստումները բանէ.

Մրենոյն թերթը Գահիրէէն հեռագիր մը կ'հրատարակէ ծանուցանող թէ՝ Նուպար բաշայի քաշուելէն ի վեր է որ՝ Ֆէլլահներուն դէմ կեղեքումն նորէն սկսած է.

Մատրիտ 2.—Պաշտօնէից փոփոխութեան ծանր զրոյցներ կ'պտտին.

Թիֆլիս 2.—Պուլկարական մեծամասնութեան է Արեւելեան Ռումէլիի պատգամաւորաց խորհրդականը նկատմամբ՝ «յիշատակագիր մը գրել մեծ տէրութեանց, առանց իր գործն ընդհատելու.

Աթէնք 2.—Հելլէն պատուիրակաց կողմէն Մուխթար բաշայի տրուած պայմանաժամը երէկ լրացաւ. Օսմ. պատուիրակք խոստացեր էր նոյն օրը Դըրնէն ստանալիք նոր հրահանգներն հաղորդել իրենց. բայց Մուխթար բաշա բան մ'ալ չը կրցաւ հաղորդել. ըսելով թէ սպասած հրահանգներն չէր առած. իսկ Հելլէն պատուիրակներն հրաման տուացան. մէկ քանի աէրութեանց խորհրդոյն վըրայ, Բրեվէզա կենալնին շարունակել.

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Լոնտրա 1.—	Բաց	12 1/2
	Գոց	12 1/2
Բարիզ 1.—	Բաց	12 57 1/2
	Գոց	12 97 1/2
Պուլվար 2.—		12 90

Այս առաւօտ բացուեցաւ	14·01
Թղթադրամ	442·20
Ռումէլի	49·75

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Էտհէմ բաշա Վիէննայի օսմ. դեսպան անուանեցաւ.

—Կարնոյ կուսակալ Իսմայիլ Հագգը բաշա, որ քանի մ'օրէ ի վեր մայրաքաղաքս կ'գտնուի, շբ. օր կայս. պալատը Սուլթանին ներկայանալով. մեծ սիրով ընդունուեր և ականակուռ Մէճիտիէի պատուանշանով քաջութեան միտալ մ ընդունեց է.

—Պուլկարիոյ ազգ. ժողովոյն վրայօք փոխարքայ լուրեր կառնուին. Ծովիք Բ.Դրան դէմ ապստամբող պուլկարներն պարզապէս ջատագովել սկսեր է, և Դրան տարեկան տուրքի վճարման ալ դէմ գնելու չափ յառաջ գացեր է.

Պուլկարիոյ սահմանադրութիւնը, որ Ս.Բէթերսպուրկի մէջ վերաքննութեան ու փոփոխման ենթարկուեր էր, Պուլկարաց ազգ. ժողովը այժմ զայն շատ սեղմեալ կ'գտնէ եղեր.

—Ջէրնայէֆ զօրապետն Սօֆիա գալուն նպատակն է եղեր 30.000 զինեալ պուլկարաց գլուխն անցնելով, մարտ 10ին Արեւելեան Ռումէլի արշաւել, համառուսական մասնախումբերուն գլխոցը, իսկ Բ. Դրան ըրած դիտողութեանցը վրայ Ռուսիոյ կայսրը հրամայեր է Ջէրնայէֆի նորէն Ռուսաստան դառնալ, ապա թէ ոչ զինքը ձերբակալել տալու սպառնալեօք.

—Արեւելեան Ռումէլիի եւրոպ. յանձնաժողովը, իր պաշտօնը յառաջիկայ ապրիլին վերջն աւարտելով, պիտի լուծուի եղեր.

—Մարքիզի օսմ. զօրաբաժինը դէպ ի Ջաթալճա յառաջ քալել սկսեր է.

ԸՆԴՀ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՌՕՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԱՑ ՀԱՄԱՐ

Գրեց Հ. Գրիգոր Վ. Գովրիկեան Մխիթ. Ուխտէն

Վիեննա Մխիթ. Տպարան 1879

—·—

Բովանդակութիւն.—Միջին ու Նոր Պատմութիւնը՝ մինչև մեր օրերը հասցընող, համառօտ բայց կատարեալ դէպքերն, մանաւորապէս ազգ. դպրոցաց գործածութեանը համար շինուած է.—Շատ հմուտ գրութիւն է, ուր յայտնապէս կերևի գերմանական ճաշակ ու խորունկ հմտութիւն.—Ասոր արժէքն այնչափ աւելի մեծ է, որչափ առաջիններէն մէկն է ազգին մէջ, իբրև դասագիրք։ Վասն զի թէև կայ հատ մը ասկէ 30 տարի առաջ հրատարակուած, բայց, բաց անկէ, որ զուրկ է բոլորովին հաստատուն գրութենէ, շատ ընդարձակ բռնուած է և Պատմութեան հոգին ու ծուծը թող տալով աւելի զուարճալեաց ու զրոյցներու մէտ դրած է, որ պատմութեան չէ՛ թէ էական, այլ երկրորդական, մանաւանդ թէ երրորդական մասը կ'կացուցանեն։ Ուրիշ այլևայլ տեղեր ու այլևայլ ժամանակ հրատարակուած պատմութիւնները ամբողջ չեն, մասնական են, ուստի իբրև գործածութեան մէջ մտնելի գրքեր, հասարակութեան ձեռքը դեռ չեն կրնար տրուիլ։—Ուր թողունք որ մատենագիրը, շատ մտադիր հայեցուած մ'ըրած է նաև ազգ. պատմութեան, զոր մինչև մեր օրերը հասուցած է՝ թուականներու ճշգութեամբ։ Կ'գտնենք ասոր մէջ նաև ազգ. մատենագրութեան վրայ բաւական տեղեկութիւններ։

Մաքուր տպագրութեամբ 296 էջ պարունակող սոյն գիրքը, համեմատութեամբ շատ աժան է, 2 ֆրանք գնով։ Կը ծախուի Վիեննայի Մխիթարեանց գրավաճառանոցն ի Բանկալթի և ամեն ազգային գրավաճառաց քով։

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ

Թարգմանեալ ի Գաղղիականէն

—·—

Վերջին ռուսօ-տաճկական պատերազմին վրայով գաղղիերէն լեզուին մէջ մէկ քանի տարբեր հեղինակութեամբ հրատարակուած գործերէն ամենէն անկողմնականն ու ճշգրտապատումը Ա. Լը Ֆօրի երկն ըլլալով՝ սորա հայերէն թարգմանութիւնը տետր առ տետր սկսած է հրատարակուիլ, Արամեան տպագրութեամբ, մաքուր թղթի վրայ, մեծադիր և քառածալ, իւրաքանչիւր տետրը 2 պատկերօք զարդարեալ։

Այս հրատարակութիւնը թէ՛ստ հետաքրքրական և միանգամայն օգտակար գործ մը ըլլալով, կը հըրաւիրուի յարգոյ հասարակութիւնը մէկ մէկ օրինակ ունենալու անկէ, որով թարգմանչին աշխատութեանն ու խնամքն արդիւնաւորելուն ալ պատճառ մը կըլլայ։

Ա. Բ. և Գ. տետր հրատարակուած են։ Կեդրոնատեղին է Ֆըրէկեան գրատունը. գին թերթին 1 ղրշ. արծաթ։

ԱԶԳ. ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԶԳԵՍՏՈՒՑ

Յ. ԿՐԱՆԴՊԱՈՒՄ և ԸՆԿ.

Եէնի քիւէք Գալտըրըմ թիւ 70

Ղալաթիա

Վիեննայի մէջ շինուած ընտիր ապրանքներ կ'ծախուին թէ մեծաքանակ և թէ հատով, գոհացուցիչ գիներով։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՏԷԵԱՆ

ԺՕԶԷՖ ՊԱԼՍԱՄՕ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՖ. ԽԱԶՄԱՃԵԱՆ

Աղէքսանդր Տիւմա գաղղիացի մեծանուն վիպասանին գրչէն ելած սոյն գործին 8րդ այն է վերջին հատորն ալ Իզմիրի Տէտէեան եղբարց տպարանէն ի լոյս ընծայուելով Պոլիս հասած է։ Այս գեղեցիկ վէպին մէջ ուր Լուի Ժ5-ի կեանքը, վարքն ու վախճանը նկարագրուած են, հետ զհետէ կ'ներկայանան Վօլթէռ եւ Ռուսօ՝ անցեալ դարուն այն երկու մեծ մարդիկը, Թագուն գիտութիւններ կ'յայտնուին, Մասօնաց օթեակները տարրին առջև կ'բացուին։ Ամեն կարգի և հասակի մարդ իւր սիրած նիւթը հոն կ'գտնէ եւլն։

Կը ծախուի Եէնի ճամի Զինճիրլիքէր ճամտէսի թիւ 2 Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով։

Գին 2 ֆրանք 25 սնթ.

——

ԿԻՅԼՕՄ ԹԷԼԼ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹ. Ի ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՍ

Թարգմանեաց գաղղիերենէ

Մէքայէլ Ա. Կէօլպէնկեան

ԱՆԴԱՄ

քարտուղարաց դիւանին

Արտաք. գործոց պաշտօնատան

որ ի Բ. Դուռն

Շիլլէր գերմանացի հռչակաւոր հեղինակին ընտիր գործերէն մին եղող սոյն ողբերգութիւնը մէկ հնոց թղթադրամի կը վաճառուի Վ. Յ. Մարգարեանի գրատունը Մէրճանճարշը թիւ 57 և ամեն գրավաճառաց քով։

ՆՈՐ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ՅՕՐԻՆԵՑ Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Կ'ծախուի Եէնի-Ճամի Զինճիրլիքէր ճամտէսի թիւ 2 Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով։

Գին 1 ֆրանք

——

ՇԱՐՔ

ՄՈՒՀԱՐԷՊԷՍԻ ՀԻՔԵԱՅԷՍԻ

Հեղինակութիւն

ՎԱՐԴԱՆ ՓԷՅ

Վսեմ. Վարդան Պէյի գրչէն ելած սոյն ընտիր պատմութիւնը որ մինչև հիմա Թէրճիւմանը—Էֆքեար Լրագրոյն մէջ մաս առ մաս կը հըրատարակուէր, այս անգամ կրկին սրբագրութեամբ թերթ առ թերթ հրատարակուիլ սկսած է մաքուր տպագրութեամբ, և որուն ութը երեսէ բաղկացեալ մէկ թերթը 5 ղշ. և տասը թերթերէ բաղկացեալ մէկ մասը 50 ղշ. և երեք մասերէ բաղկացեալ մէկ հատորը 150 ղշ. կը ծախուի ողջ թղթադրամ։

Մէկ հատորի համար միայն բաժանորդ կրնայ ընդունուիլ կանխիկ 10 ղշ. վճարելով։

Բաժանորդագրութեան տեղն է Կ. Պոլիս Սուլթան համամ Նշան էֆ. Պէրպէրեանի փորագրատունը, Բերայ Թիւրքա Պոշի Համտկամ ընկ. գրասարանը, Սարաճեանէ նուրբլը Հաճի կարապետ Աստուրեան խանութը։

Թերթ առ թերթ կամ մաս առ մաս վերցընելու տեղերէ դատ՝ հետեւեալ հոգիրն ալ կը ծախուին։

Պօլիս Լմին Լօնիւ Սուճի Պօղոս աղայի խանութը, Բերայ Մեծ փողոց ծխավաճառաց խանութները, Թիւրքա Պոշի ծխավաճառ Անդրէաս աղայի խանութը թէ՛ Պոլսոյ և թէ Ղալաթիոյ լրագրավաճառաց քով։

Տէր և հրատարակիչ Միհրան Աքիթաճեան.

Ղալաթիա ՇԲ 17 փետր.

ԸՆԴՀ. ՊԱՐՏ. ԱՐԺ.

Բաց	13 31
Գոց	13 30
Բարձր գին	13 31
Ցած գին	13.30
Թղթադրամ բաց	441 30
բարձր	442 30
ցած	441 30
ժամը 11	442 00
Փոխ. 63ի ֆր	077.00
» 65ի »	080 00
» 69ի »	078 00
» 73ի »	075.00
Գանձատոմս	24 00
Սօսիէթէ Ժէնէրալ	4 25
Սօսիէթէ Օթօման	3.00
Պանք տը Քօնսթ.	6.15
Քրէտի Ժէնէրալ	5 15
Թրամուէյ	1.75
Ռում. Երկաթուղի	49 00

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ու 1 ֆրանք)

Անգղ. ոսկի	109.07
Գաղղ. »	87.11
Ռօլ	89 16
Բարպօն արծաթ	16.20
» թղթադրամ	09 00
Քըլմից	51 10
Հինդնոց	24 00
Մէճիտիէ	24 20
Ճերմակ մէճիտ	07 05
Պլիւձ	181.00

——

ԻՆՆԱՌՕՆԱՆԻՆ ՄԱՂԱԶԱՆ

ԴՏՆՈՒԱԾ

ՈՒ

ՓԱՆԱՍԷ

Կոչուած ցաւի դեղը բոլորովին բուսեղէններէ բաղադրուած ըլլալով թէ՛ ներսէն և թէ՛ դուրսէն կը գործածուի ու բազմաթիւ ցաւեր ու հիւանդութիւններ շուտով կը բժշկէ, ինչպէս որ վարը յիշուած է։

Ամեն տեսակ ցաւի, Ռոմադիզմի, մէջքի կամ ակռաներու ցաւեր. ու նաև Թունչք, Քօլէրա և այլ տեսակ հիւանդութիւններ ունեցողները այս դեղէն խմելու են հետեւեալ կերպով։ Կէս գաւաթ ջուրի մէջ, դիր սպունի մը գդալէն աւելի շաքար, վրան լեցուր անուշի դգալ մը փանասէ աղէկ մը խառնէ ու խմէ։

Կոկորդի հիւանդութեանց, և Ռուեցքի համար դեղը վերոյիշեալ կերպով պատրաստէ ու ժամը կամ երկու ժամը հեղ մը՝ մէկ կամ երկու անուշի դգալ այն բաղադրութենէն խմէ։ Ցօղացաւի, Բիւմաթիզմի, Ոտքի ցաւի, Սառմաքսի ու տեսակ տեսակ կանակի ցաւերու համար դուրսէն փանասէ քսելով աղէկ մը շփելու է։ Ակռայի ցաւի համար քիչ մը բամպակ փանասէի մէջ թաթխելով ցաւած ակռային վրայ դնելու է։

Ամեն առտուն երբոր ցաւ մը համար դուրսէն փանասէ քսել հարկ կըլլայ, եթէ քիչ մըալ խմուի աւելի շուտ բժշկութիւն կըլլայ։

Մարմնոյ այրուած կամ ճմլուած տեղերը բժշկելու համար փանասէին մը պատրաստելէն ետև փանասէին վրան աղէկ մը լեցնելու է։ Դանակով եւն. կտրուած վէրքերը բժշկելու համար՝ արիւնը չորցած շուտով մը վէրքը կապելու և վրայէն վրայէն փանասէ լեցնելու է մինչև որ լաւ մը թրջի։ Փանասէն նաև արեան շրջանը նորոգցնէ ու բոլոր բնութիւնը կը զօրացնէ։

Այս դեղին օգտակարութեան վրայ երկարօրէն գրել աւելորդ համարիմք, գործածողները զայն մէկտ կը գովեն, ուզողը կրնայ ձամի փորձել. գինն աժան է. կը ծախուի Մ. Նոսեան և Ընկերաց Ամերիկեան վաճառատունը որ ի Ղալաթիա կ. Պոլսոյ.

—·—

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱՑ

ԳՈՐԾ ՍՈՒԵՏՕՆԻՈՍԻ

Թարգմանեաց Ե. Մ. Ս.

Սոյն պատմութեան երկրորդ և վերջին հատորն ալ Իզմիրի Տէտէեան եղբարց տպարանէն ի լոյս ընծայուելով, կ'ծախուի Եէնի-Ճամի Զինճիրլիքէր ճամտէսի թիւ 2 Ս. Ղուկասեան գրատունը, և ուրիշ գրավաճառաց քով։ Գին 1 ֆրանք 25 սանթիմ,

ԲԱՆԱԼԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏԱՌԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

ԳՐԵՑ

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Ահաւասիկ գեղեցիկ մեթոտ մը Մամուրեան էֆ. ի աշխատասիրութեամբ, մուտ գտնելով մայրենի լեզուի ուսման մէջ, կ'առաջնորդէ աշակերտները շարադիր ըլլալու, չըմոռնալով որ անոնք քերականութեան տաղտկալի շրջանէն անցնին։

Այս գրքոյկը Զմիւռնիոյ Տէտէեան եղբարց տպարանէն ի լոյս ընծայուելով կը ծախուի Եէնի-Ճամի Զինճիրլիքէր ճամտէսի թիւ 2, Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով. Գին 50 սանթիմ։

——

ՆՈՐ ՕՐԱՑՈՅՑ

1879

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Կ'ծախուի գին 20 փարա մէճիտ

——

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

1879

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Գին 40 փարա մէճիտ

Տպագրութիւն Զարդարեան

15 կենդանագիր պատկերներով զարդարեալ այս ընդարձակ օրացոյցը բաց ի բուն օրացոյցէն կ'պարունակէ նաև վերջին Ռուսօ—Տաճկական պատերազմին համառօտ պատմութիւնը, առողջապահական ամենակարևոր գիտելիքներ, բարոյական սկզբունքներ, խայթման և այրածի դեղեր, վնասակար ճճիներ ջնջելու կերպեր. Ասոնցմէ զատ ազգային նշանաւոր բանաստեղծ Բամաա Քաթիպայի «Հայրենեաց Թաքըր» վերնագրով մէկ չնաշխարհիկ ոտանաւորը։

Կ'ծախուի Զարդարեան վաճառատունը, Սուլթան Համամ փողոց, Աչըր էֆէնտի խանի դիմաց, թիւ 12 և գրավաճառաց քով։

ՏԷՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

ՊՕՂՈՍ ՔԻՐԻՇՃԵԱՆ

Ղալաթիա Բէրչէմպէ-Բազար Պազըր փողոց թիւ 12.